

Mie nõukogude balletikunstnike tähelepanu on viimasel ajal üha enam kõitma hakanud kaasaja probleemide käsitlus. Leningradis lavastati möödunud aastal Petrovi balleti «Onne kallas», mis on otsene vastukaja tanklaeva «Tuapse» meeskonna patriootlikule kanglastele. Leningradis ja Moskvas äratab suurt huvi Kara-Karajevi balleti «Kõue radar», mis avab rassidiskriminatsiooni julma olemuse. Kaasaja temaatikal on loodud ballette ka teistes vennasvabariikides («Mere kaldal» Leedus, «Mägede tütar» Gruusias jt.).

Balleti püüdlused ei piirdu mitte üksnes otsingutega temaatika valdkonnas, vaid ka uue taotlemises vormilises lahenduses. Balletikunstnike püüdeks on balleti lähendamine tema spetsiifikale, liigse pantomiimilise elemendi vältimine, samuti olustikulise momendi osatähtsuse vähendamine lavastustes.

Nendest uutest tendentsidest on kantud ka R. Grünblati balleti «Rigonda», mis esietendus 24. aprillil RAT «Estonias». Balleti lavastas küllalisena Läti NSV rahvakunstnik H. Tangijeva-Birzniek A. Birnsoni libreto järgi.

Ballett, mille aluseks on võetud Läti NSV rahvakirjaniku V. Lacise omapärane romaan «Kaugel kodumaast», käsitleb meie aja üht aktuaalsemat probleemi — klassiteadlikkuse tärkamist koloniaalmaade rahvastel.

«Rigonda» tegevus algab tundmatul saarel, mille elanike ännelikusse ellu tungib kolonisaatorite julm ja ahne käsi, mis tallab jalge alla saare rahva puhta elutunnetuse, kodu- ja inimarmastuse.

Ballett on püütud terava kontrastina näidata kaht maailma, kaht elulaadi, kaht tunnete kvaliteeti: tsiviliseeritud kolonisaatorite kahepalgelisust, silmakirjalikkust, ebainimlikkust ning teiselt poolt saare rahva looduslähedust, hinge suurust ja tunnete puhtust.

Lavastuse juhtmõtteks on näidata kõikidest rahvustest töötajate solidaarsust. Plantaatori poolt tagaetatud

Oh m. 125
27. V 1960. a

"Rigonda"

pärismaalane Ako leiab kaitset ja abi võõra maa lihtsate dokitööliste juures. Nad õhutavad ja veenavad Akot mitte alistuma, vaid võitlema oma õiguste eest. Ako viib selle võitlusidee plan- taatorite poolt rõhutatud ja orjastatud rahva hulka.

Lavastuse ideeline mõte ja süzeeline joon on avatud väga leidlikult ja selgepiirilisel. Seejuures on lavastaja kasutanud eranditult ainult koreograafilisi vahendeid. Tegevus ei kulge mitte järjekindla ketina, vaid on edasi antud vihjetena, keskkonda iseloomustavate üksikute episoodidena.

H. Tangijeva-Birzniek lavastajana on leidnud niivõrd tabavad detailid, et sellised alltekstiga stseenid, mis iseloomustavad kogu balleti lahendust, on sisu mõistmiseks täiesti ammenda- vad.

Kuigi lavastus on üles ehitatud väga loogiliselt ja psühholoogiliselt õigustatult, jääb siiski vajaka emotsionaalsest kõlapinnast. Seetõttu jätab balletietendus vaataja külmemaks, kui seda oleks võinud loota.

Balleti peateemaks on väikese tund- matu rahva kurb saatus. Seega kogu teose mõte peaks koonduma selle rah- va ümber, et avada tema olemus. Ometi aga on antud lavastuses just need osad, need pildid, mis käsitlevad saare rahvast, sisemise pingeta, illust- ratiivsed.

Esimene pilt tutvustab vaatajale rahvast, kelle saatus peaks meile lähedaseks saama. Kuid meile ei avata selle rahva neid omadusi, mille pärast me teda armastama hakkaksime. Neid looduslähedasi inimesi ei suutnud balletilavastaja meile omaseks teha, ei suutnud avastada meile uut saart ega uusi inimesi.

Aafrika ja Aasia rahvaste vabadus- võitlus on muutunud meile väga lähedaseks. Kangelaslikus võitluses sündi- nud noored riigid ja nende rahvad

omavad konkreetset kohta teiste rah- vuste seas inimkonna progressi eest peetavas võitluses ja seetõttu mõjub lavastuses käsitlev eksootika üldse aegununa.

Tantsu vorm kasvab välja rahva iseloomust, karakterist. Kui see ise- loom jääb avamata, muutub tantsu vorm kunstlikuks. Ei saa ju luua rah- vatantsu, teadmata, milline on antud rahva omapära, millised on ta püü- lused ja ideaalid. Ja just see külg ei tulnud balletis «Rigonda» küllaldase selgusega esile. Tantsijate liigutused näivad mehaanilistena, paiguti isegi revüülikkudena.

Illustreerivana ja otstarbetuna mõ- jub stseen jahi pardal (5. pilt), mille ajaline osatähtsus lavastuses ületab tema funktsiooni. Meenutagem siin- kohal, et tants pole mitte illustratsioo- niks muusikale; tantsus tuleb leida võimalusi teose mõtte avamiseks. Stseen jahi pardal pole aga otseselt seotud ei teose süžee ega ka teose mõtte avamisega.

Sisuliselt omab kõige suuremat kaa- lu viimane vaatus, milles lahendub kogu teose mõte. Ajaliselt ja erikaal- lult on see aga lavastuses, võrreldes kõrtsipildi ja stseeniga jahil, liialt kokku surutud.

Balleti üheks õnnestunumaks stsee- niks on sadamapilt. Kõrgete kurja- kuulutatavalt hallide laevakerede taustal liigub streikivate suletatud ring. Nende liikumine on rütmikindel, otsustav nagu nende tahe. Seda pilti täiendab kolme tüdruku eürõemus, kelmikas ja sealjuures lapselikult tõsine tants. Kolm sadamatütarit, kes veel ei mõis- ta kogu streigi tõsidust, kuid kes kogu olemusega tunnevad enda ühtekuul- luvust streikivate töölistega.

Suurepäraselt on H. Tangijeva- Birzniekil õnnestunud meeste variat- sioonid, mis mõjuvad jutustavate mo- noloogidena. Liigutused on väga väl-

jendusrikkad, skulptuur- sed ja jõulised, mõte väljendatud suure selgusega.

Leidlikult ja emotsionaal- selt on lahendatud ka viima- ne pilt, eriti finaali, kus rah- vaste solidaarsuse mõte tõu- seb esile reljeefselt ja mõju- kalt.

Läti NSV teeneline kunsti- tegelane Edgar Varaunis on leidnud lavakujundusele hu- vitava lahenduse. Dekorati- sioonide lakoonilisus on koos- kõlas lavastuse stiiliga. Eriti õnnestunud on esimese ja viimase vaatuse ning sadama- pildi lavakujundus. Koloriit- sed on ka L. Klausi kostüü- mid, kuigi nad antud kesk- konnas kohati mõjuvad liiga «ilusatena» (näiteks kolme tüdruku kostüümid sadamas ja kostüümid sadamakõrtsis).

«Estonia» balletikollektiiv lahendas raske ülesande era- kordselt lühikese ajaga ja väga edukalt.

Uue väärtuse avas endas niigi laia amplituudiga balletisolist Tiit Randviir Nelima osas. Ta on saavutanud ulla- tava plastilisuse, vormikindluse ja mängulise siiruse.

Ka noor baleriini Tamara Koptelkov tuli Nelima nõudliku osaga hästi toi- me. Ent mängulist külge tuleks veel süvendada.

Huvitava kuju lõi Endrik Kerge Akona. Oma esimeses mahult nii suu- res osas suutis noor artist luua väga tervikliku ja emotsionaalselt haarava kuju. Sama osa kehastaja teises koos- seisus — Väino Aren — on liigutustelt E. Kergest plastilisem. Ka tema loodud kuju on läbitunnetatud, kuid jääb ko- hati äheplaaniliseks.

Kanglaste õnnestunud kehastamise kõrval mõlemas koosseisus jääb nõr- gemaks balleti tegelaste negatiivne leer. Plantaatori kuju jääb skemaati- liseks mõlemal osatäitjal (V. Loo ja A. Hanson).

Meeldejäävalt kehastas episoodilist

Endrik Kerge Akona ja Tiit Randviir Nelimana. H. Saarne foto

Conchita osa Ulle Ulla. Väga maitse- kalt ja hea mõõdutundega esitas noor tantsija N. Lazareva blaseerunud ameeriklanna kuju. Meeleolukalt ja temperamentselt esinesid tütarlaste kolmikus Helju Nael, Aigi Rüütel ja Teesi Mõtus. Lõbusat laevapoissi tant- sisid toredasti David Šur ja Aleksei Tšugai.

Tavaliselt on tehtud etteheiteid RAT «Estonia» meeskonnale, kuid seekord on osad vahetunud — meeskonnas esines suurema tehnilise puhtuse ja kindlusega. Naisriihmalt aga tähaks kindlamat distsipliini, plastilisust ja väljendusrikkust.

Balleti «Rigonda» ületoomisega Riia ooperi- ja balletiteatrist jätkub loom- ingulise koostöö hindamisväärtne traditsioon Balti vabariikide teatrite vahel, mida edukalt alustati Juseliu- nase balletiga «Mere kaldal». Ja nagu esimene kord, rikastus meie teatri balletikollektiiv ka seekord uute koge- muste ja koreograafiliste võtetega.

M. Murdmaa